

ՀԱՆԳԻՍՏ ՅԱԻՒՏԵՆԻՅ

Տ Ե Ա Ռ Ն Հ . Յ Ա Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ա Ի Գ Ե Ր

ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՄԻԻԹԱՐԵԱՆ ՈՒԽՏԻՍ

Որչափ քաղցր է մարդուս ընկերական կենաց միութեան կապը, այնչափ ալ դառն կու գայ՝ երբոր այս քաղցր կապս կերպով մը քակուի և համասնունդ կէ-
նակից սիրելիք մշտնջենաւոր բաժնուին մէկմէկէ . ալ անկէ վերջը անցելոյն տխուր յիշատակովը վշտացեալ սրտերը երկնաւոր մխիթարութիւն մը միայն կրնայ մխիթարել : Որչափ ստոյգ և անտարակուսելի ճշմարտութիւն մըն է այս ընկերական կապիս աստուածադիր օրինօք լուծուիլը, որն որ ամէն ժամանակ, ամէն օր աչքերնուս տակը կը հանդիպի, բայց այսու ամենայնիւ չկրնար մարդուս սիրտը սովբիլ ու անզգայ ըլլալ, և ամէն մէկ անգամուն իբր նոր արկած մը մեզի երևնալով՝ կը մաղթենք մէկմէկու մէյ մըն ալ այնպիսի տխուր օր չտեսնելու :

Եւս ընկերական սիրոյ կապին քակուելուն ցաւն և երկնաւոր մխիթարու-
թեան կարօտը քաշեց մեր Սիաբանութիւնն ալ՝ երբոր Վ . Հ . ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ Վ . ԱԻԳԵՐԵԱՆԻՆ մահուամբը ծածկեցաւ իր աչքէն վանական կենաց այն տարուօք ամրացեալ հաստապինդ կապերէն մէկն ալ, որոնց համար նաև Սուրբ Գիւրգը կ'ըսէ թէ “ Ի տանէ քումմէ մի պակասեսցին ” :

Զէր կարծեր Սիաբանութիւնս՝ որ այս մէկ տարուանս մէջ յուզարկաւոր պիտի ըլլայ երկուց հարազատաց, որոնց բազմամեայ քրտինքը այնպիսի ստղա-
բերութեամբ ոռոգեցին Սիաբանութեանս կրօնական և ուսումնական կենաց անդաստանը : Յաւիտենականութեան մէջ ծածկուած այս տարուոյս Սարտին Յն կորսնցուց իր ատոգացեալ հասակաւ ծերունի հայրը, Ս . Հ . Սկրտիչ Սար-
դապետը . իսկ Սրբեմբեր ամսուն 24^{ին} իրիկունն ալ արեւուն ճառագայթիցը հետ
ծածկուեցաւ մեր աչքէն իր եղբայրը Ս . Հ . Յարութիւն Սարգսպետը, որն որ
կարծես թէ գեղեցիկ նախանձ մը բերելով իր եղբօրը, ինչպէս կենացը մէջ հե-
տևող եղեր էր իրեն՝ կրօնաւորութեամբն թողլով զաշխարհք ու վանք զալով
ետէն, նոյնպէս մահուան ժամանակն ալ տեսնելով՝ որ հարազատը թողուց
չաշխարհք ու քնաց երկինք, չուզեց ինքն ալ այս հովտիս մէջ ուշանալ, այլ փու-
թաց իր հարազատին քովը յաւիտեան իրարու քաղցր ընկերութիւնը վայելելու :

Հանգուցեալ Ս. Հ. Յարութիւն Սարգապետը, որ անկիւրացի Լճե-
րեան Հայրապետին վերջին զաւակն էր, ծնաւ նոյն քաղաքը 1774^{ին}. և պզտի-
կուց կրօնաւորական կենաց փափաքով վառուած՝ պանդխտեցաւ իր քաղաքէն, և
Եւրոպա անցնելով՝ 1786^{ին} մտաւ Ս. Ս. Սարգապետ վանքը։ Սոյն ատենէն յայտնի
եղաւ իր սրամտութիւնը, անանկ որ քիչ ատենուան մէջ վրան կարգէ դուրս յա-
ռաջագիմութիւն երեցաւ. մասնաւորապէս լեզու սովորելու մեծ յաջողակութիւն
ունէր, որուն կ'օգնէր նաեւ իր սուր յիշողութիւնը։ Պզտիկ հասակաւ վանք մտած
ըլլալով՝ իր ուսումնական ընթացքն ալ երկայն քշեց, գրեթէ տասուերկու տարի.
անով աւելի ատեն ունեցաւ ազգային մատենագրութեան, յունական և եբրայա-
կան լեզուի ու փիլիսոփայական և աստուածաբանական գիտութեանց մէջ երկայն
ատեն անցընելու. և 1792^{ին} միակեցական ուխտով ինքըզինքը Լատուծոյ նուիրե-
լէն ետքը՝ 1798^{ին} քսանըջորս տարուան հասակին մէջ քահանայական սուրբ աս-
տիճանն ընդունեցաւ։ Հազիւ թէ վրան երկու տարի անցաւ, Վրանսիականիա
խրկուեցաւ, ուր մեր ազգայնոց մէջ քանի մը տարի առաքելական մշակութեան
և տղոց դաստիարակութեան ետեւէ ըլլալէն վերջը՝ դարձաւ նորէն ի վանս։

Ինկէ վերջը գրեթէ բոլոր իր կեանքը վանաց մէջ անցուցած է այս ծերունի
Սարգապետս. միայն երկու անգամ քիչ ժամանակուան համար ի ղնտոն գնաց,
և այն առթիւ Եւրոպայի որ կողմերն որ քալեց, ամէն տեղ իր սրամտութեամբն
ու բարի համբաւովը բարեկամներ և իր վրայ զարմացողներ թողուց. ուրիշ
անգամ մ'ալ հանգուցեալ Վեր. Սուքիաս Սոմալ Լքբաճօր հետ հռովմ գնաց
ու անմահ յիշատակաց արժանի Վրիգոր Ժ. քահանայապետին ընտրութեանը
ներկայ գտնուեցաւ, որն որ առաջուց ալ զինքը Ս. Ենետիկոյ մէջ ճանչցած ըլլալով՝
այլ և այլ անգամներ շատ սիրով ընդունեցաւ զինքը։

Ս. անական կենաց մէջ իր գլխաւոր պաշտօնն եղած էր վանքիս այցելու հիւ-
րոց ընդունելութիւն ընել. այսպիսի պաշտօնի մը ամէն հարկաւոր ձիւքերն ունէր.
չուարթ էր բնութեամբ, բայց ոչ թեթեւ. քահանայական և կրօնաւորական
կենաց վայելչութեանն ու ծանրութեանը հետ գեղեցիկ կերպով միացուցած էր
նաեւ ընկերական կիրթ կենսակցութեան ամէն վայելչութիւնները. անանկ որ
իրեն հետ մէկ անգամ մ'ալ տեսութիւն ընողներուն սիրտը հետը կը կապուէր,
մինչև շատ տարիներէ վերջն ալ դեռ զինքը կը յիշեն. և կենդանութեանն ատեն
այլևայլ անգամ զինքը տեսնելու համար վանք եկողներ շատ եղեր են. արքունեաց
և մեծամեծաց տանց մէջ ալ իրեն մտերիմ բարեկամները պակաս չէին, որոնց
մէջ Պրունզուիքի դուքսը ամէն տարի Ս. Ենետիկոյ գալուն՝ կու գար նաեւ Ս. Ս. Սար-
գապետ վանքը իր հին բարեկամին հետը խօսակցելու. ասով ալ գոհ չեղած՝ կեն-
դանագիրն ալ նկարել տուեր էր, որ իրեն յիշատակը միշտ աչքին առջևն ունենայ։

Շատ եւրոպացուց հայ լեզուն սովորելու առաջնորդութիւն ըրած է. որոնց
մէջ ամենէն անուանին է Ս. Ս. Սարգապետ անգղիացի քերթողը, որ Ս. Ենետիկոյ կե-
ցած ժամանակը ամէն օր կու գար Ս. Ս. Սարգապետ և երկու ժամու չափ իր վար-
ժապետին հետը կ'անցընէր. ինչպէս ինքն իսկ կը գրէ Ս. Ս. Սարգապետ և Ս. Սար-
գապետ խաւրած թղթերուն մէջ։ Ինչպիսեւց մէջ Հանգուցելոյն մեծ համբաւ
ստանալուն մէկ սրտաճառն ալ այս երեւելի բանաստեղծին վարժապետութիւն
ընէն էր. անոր համար ամէն անգղիացի ճանապարհորդը, որ վանքս այց կ'ելլէին,

չէին ուզէր առանց զինքը տեսնելու երթալ . շատերը մինչև վերջին հիւանդագին անկողնոյն մէջ իրենց տղաքը կը բերէին , և մեծ բազդ կը սեպէին այնպիսի մեծ քերթողի մը վարժապետը իրենց տղոց ցուցնելը :

Իր սուսումնական երկասիրութեանց մէկ մասը արդէն ծանօթ է ազգայնոց , որոնց մէջ գլխաւորներն են Սիւտովի Դրախտ Կորոշսերոյն արձակ թարգմանութիւնը . Սրբոյն Վերսիսի Շնորհալոյ Հաշարով Խոստովսկիւն աղօթքը , որ իր ջանքովն և աշխատութեամբ 24 լեզուով տարագրուած է . Լամբրոնացոյ Ստենաքսսկոշքեան իտալական թարգմանութիւնը , և այլն : Եզուագիտութեան մէջ՝ կրնանք ըսել որ իր ժամանակին ազգայնոց մէջ երևելիներէն մէկն էր . Թող հայերէնն ու տաճկերէնը , յոյն և եբրայական լեզուաց հետը՝ գիտեր նաև լատիներէն , իտալերէն , գաղղիարէն , անգղիարէն , Ռնկարաց և գերմանական լեզուները , որոնց ապացոյց են գաղղիարէն , անգղիարէն լեզուաց բառարաններն ու քերականութիւնները . ասոնց ազգիս մէջ առաջին հեղինակ ինքն եղած է . շինած է նաև գերմաներէն լեզուի բառարան ալ , որ դեռ անտիպ մնացած է . և այս է իր ծերութեան հասակին վերջին երկասիրութիւնը : Շինած է նաև հելլենական լեզուի մեծ բառարան մ'ալ , որուն գլխաւոր յարգը այն է , որ մեր նախնեաց հելլենական լեզուէ թարգմանութեանց մէջ գործածած բառերը բոլոր ճշդած ու զանազան առմունքները նշանակած է յունականին դիմացը , և այս ալ դեռ իր ուրիշ երկասիրութեանց հետ անտիպ մնացած է :

Սանական կառավարութեան մէջ երկայն ժամանակ գործակցութիւն ըրած է հանգուցեալ Ներոնիս՝ գրեթէ քսան տարուան չափ ընդհանրական քարտուղարութեան և խորհրդականութեան պաշտօնն ընելով մինչև 1842 տարին , երբ կաթուածէ մը զարնուելով՝ շատ ինկաւ , ու ալ անկէ վերջը ամէն բանէ հրաժարելով՝ առանձնական կեանք մը կ'անցընէր . այսու ամենայնիւ ընկերութենէ չէր պակսեր , և իր ուրախ կերպովը ամենուն քաղցրութիւնն ու զուարթութիւնը կ'աւելցընէր : Սէրբէք ժամանակը պարապ կ'անցընէր , ու տկարութեանը թոյլ տալուն չափ կ'աշխատէր ու կը գրէր : Բայց 1853^{ին} վրան յանկարծ մահաբեր ջերմ մը եկաւ , և յուսահատելով իր առողջանալուն՝ ընդունեցաւ ամենայն ջերմեռանդութեամբ ետքի սուրբ խորհուրդները . սակայն Բստուծոյ ուզելովը դեռ տարի ու կեսի չափ ալ ապրեցաւ :

Բայց որովհետև բնութիւնը յոգնէր ու տկարացեր էր , տարւոյս Եպտեմ բեր ամսոյն մէջ սկսաւ աւելի իյնալ ու ան մահուան անկողինը մտաւ . և իր առջի տարուան ունեցած հիւանդութիւնը կամաց կամաց նորէն վրան տիրել սկսելով , Նոյեմբերի 15^{ին} առջի գիշերը վրան կարգէ դուրս այլայլութիւն տեսնուելուն՝ երկրորդ անգամ ընդունեցաւ սիրով իր յաւիտենական պանդխտութեան սուրբ պաշարները , և անկէ ետքը ութը օրուան մէջ իւզը պակսած ճրագի մը պէս սկսաւ մթննալ , ու 24^{ին} իրիկունը հանգիստ ու խաղաղ մահուամբ կնքեց իր 81 տարուան վաստակեալ կեանքը , երթալով ընդունելու Փրկչին ձեռքէն իր աշխատութեանց անթառամ պսակը , և թողուց իրեն Սիւրբանակից եղբարցը իր քաղցրաբարոյ , բարեմէր , զգուշաւոր , առաքինական և ուսումնասէր վարուց օրինակը :